

Marta Biedrawa-Raczyńska

Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. Oskar Halecki i jego obraz Europy. Część trzecia, Łódź, 16–17 listopada 2012 r.

Przegląd Nauk Historycznych 11/2, 237-241

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dopodobne. Niektóre – jak tytułowa *ptisane (tisana)* – zyskały znaczną renomę, w dojrzałej formie powstawały w dość skomplikowany sposób, były cytowane w klasycznych i późnoantycznych książkach kucharskich.

Konkluzją symposium, przyjemną i integrującą, ale nie bez waloru naukowego i na prawach autonomicznych względem całości dyskusji naukowej, był pokaz i degustacja kulinarna – interdyscyplinarna jak całe spotkanie, mieszająca na jednym stole mniemane podłódzkie specjalności lokalne o kreowanej niedawno, a uszlachetnionej metryce z potrawami o recepturach dwutysiącletnich, jak krupnik *ptisane, oksygarum, isikia*.

Obiecujące efekty pierwszej części przedsięwzięcia pozwalają liczyć na dalsze integrowanie środowiska humanistów wokół podjętego, a wszak nieprzebranego tematu. Uczestnicy i licznie zgromadzeni goście różnych naukowych profesji i różnych generacji długo jeszcze dyskutowali, inspirowani intelektualnie i zmysłowo. Dodatkowym ogniwem wiążącym jest uruchomiona strona internetowa, dedykowana cyklowi (<http://www.palcelizac-spotkania.blogspot.com/>); jak można sądzić, będzie z niej można dowiadywać się o kolejnych planowanych wydarzeniach naukowych.

ANDRZEJ KOMPA
UNIwersytet Łódzki*

**Sprawozdanie z konferencji naukowej pt.
*Oskar Halecki i jego obraz Europy. Część
trzecia, Łódź, 16–17 listopada 2012 r.***

W dniach 16–17 listopada 2012 r. na Uniwersytecie Łódzkim odbyła się trzecia, a zarazem ostatnia, interdyscyplinarna sesja naukowa poświęcona sylwetce Oskara Haleckiego. Jej pomysłodawczynią była dr hab. Małgorzata Dąbrowska, profesor UŁ (Katedra Historii Średniowiecznej), która przy współudziale prof. dr. hab.

* Wydział Filozoficzno-Historyczny, Instytut Historii, Katedra Historii Bizancjum.

Andrzeja M. Brzezińskiego (Katedra Historii Powszechnej Najnowszej) oraz prof. dr hab. Rafała Stobieckiego (Katedra Nauk Pomocniczych Historii i Historii Historiografii), zorganizowała tę sesję. Patronatem objęli i finansowo wsparli przedsięwzięcie: JM Rektor Uniwersytetu Łódzkiego, Polskie Towarzystwo Historyczne, Muzeum Historii Polski oraz Instytut Pamięci Narodowej.

W obradach udział wzięli uczeni z polskich i zagranicznych ośrodków naukowych: Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Łódzkiego oraz Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie i Uniwersytetu w Zagrzebiu. Uczestników powitali i otworzyli konferencję: prorektor UŁ do spraw nauki, prof. dr hab. Antoni Różalski, prodziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego ds nauki, dr hab. prof. UŁ Elżbieta Jung oraz prezes Łódzkiego Oddziału PTH, dr hab. prof. UŁ Jolanta Daszyńska. Podobnie jak w poprzednich latach, tematykę konferencji można podzielić na trzy grupy referatów. Pierwszą stanowiły wystąpienia biograficzne, drugą – charakterystyka działalności politycznej i społecznej Oskara Haleckiego, trzecią – była problematyka historiograficzna.

Konferencję rozpoczęto odtworzeniem nagrania wystąpienia Haleckiego w związku z sześćsetną rocznicą powołania Akademii Krakowskiej oraz tysiącleciem chrztu Polski. Zapisy dźwiękowe pochodziły z archiwum Radia Wolna Europa, a zaprezentował je dr Sławomir Nowinowski. Dwa pierwsze referaty dotyczyły zagadnień biograficznych. Profesor Damir Agićić w swoim wystąpieniu pt. *W poszukiwaniu chorwackich korzeni Oskara Haleckiego*, przybliżył losy rodziny Dellimanićów, z której wywodziła się matka historyka oraz zarysował genealogię rodu, w którym wielu przodków mogło poszczycić się godnością żupana. Doktor hab. Małgorzata Dąbrowska kontynuowała tematykę biograficzną, przedstawiając *Osobiste i intelektualne przyjaźnie Haleckiego w świetle jego korespondencji*. Badaczka zaprezentowała historyka jako człowieka zdystansowanego wobec ludzi i zamkniętego w sobie. Analiza epistolografii pozwoliła stwierdzić, że choć Halecki utrzymywał kontakty ze znaczną liczbą osób, to prawdziwą sympatią darzył zwłaszcza Władysława Andersa, a spośród uczniów wyróżniał Józefa Jasnowskiego, profesora Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, z siedzibą w Londynie. W prywatnym świecie uczonego znajdowała się niewątpliwie tylko jego żona Helena, którą obdarowywał okolicznościowymi wierszami swojego autorstwa.

Profesor dr hab. Andrzej M. Brzeziński przedstawił referat pt. *Z działalności Oskara Haleckiego w Międzynarodowym Instytucie Współpracy Intelktualnej w Paryżu (1925–1926)*. Autor pokrótce naszkicował historię tej instytucji, a następnie przedstawił rolę Haleckiego, który jako szef sekcji uniwersyteckiej koordynował współpracę stowarzyszeń studenckich, uzgadniał zasady współdziałania narodowych biur uniwersyteckich, a nade wszystko poświęcał się organizacji pomocy intelektualnej. Z tym wystąpieniem korespondowały referaty prof. dr. hab. Rafała Stobieckiego pt. *Halecki jako organizator Polskiego Uniwersytetu Zagranicą (Paryż 1939–1940)* oraz ks. dr. Stanisława Adamiaka pt. *Halecki i rzymskie obchody Tysiąclecia Polski chrześcijańskiej*. Pierwszy z autorów poświęcił swój wykład wysiłkom Haleckiego na rzecz stworzenia Polskiego Uniwersytetu Zagranicą. Oskar Halecki był *spiritus movens* paryskiego przedsięwzięcia, najpierw jako przewodniczący Komisji Organizacyjnej, a następnie jako nieformalny rektor tej placówki. Wszechnica w Paryżu miała reprezentować wszystkie uniwersytety polskie wobec instytucji międzynarodowych i wspierać naukowców pozostałych w Kraju i rozproszonych za jego granicami. Drugi z badaczy przedstawił rzymski wykład Haleckiego, o którego wygłoszenie Watykan poprosił uczonego, aby uświetnić obchody tysiąclecia chrztu Polski. Prasa włoska oceniła wysoko merytoryczną stronę wystąpienia, ale pod względem formalnym uznała je za nieudane. Niedyspozycję referenta należy złożyć na karb jego poważnego już wieku i złej kondycji zdrowotnej, co spowodowało niespójność narracji.

Trzecia grupa zagadnień dotyczyła stosunku O. Haleckiego do polityki. Profesor Marek Kornat zaprezentował referat pt. *Ewolucja poglądów politycznych Oskara Haleckiego*, w którym stwierdził, że Halecki nie brał udziału w życiu politycznym II RP, nie należał do żadnej partii, ani nie prowadził publicystyki politycznej. Jego poglądy jako historyka można określić jako konserwatyzm katolicki, otwarty jednak na nowoczesność i przestrzegający przed mesjanizmem oraz egoizmem narodowym. Prelegent przybliżył także spojrzenie Haleckiego na scenę polityczną w okresie międzywojennym oraz podkreślił jego antykomunistyczne stanowisko po II wojnie światowej. Z referatem tym korespondowało wystąpienie dr. Grzegorza Zackiewicza pt. *Kazimierz Zakrzewski – bizantynolog i syndykalista. Próba porównania z Oskarem Haleckim*. Autor ukazał postać innego historyka, znacząco różniącego się w poglądach i działalności politycznej od Haleckiego. K. Zakrzewski był czynnie

działającym politykiem, teoretykiem ruchu syndykalistycznego w Polsce. Bizantynolog ten uważał, że demokracja jego czasów jest ukrytą plutokracją, żywił sympatie do bolszewizmu i faszyzmu, ale od tego ostatniego odciął się już w 1936 r. Obu historyków łączyło woluntarystyczne spojrzenie na rzeczywistość, zdecydowanie dzielił światopogląd.

Podczas konferencji zaprezentowano cztery wystąpienia o tematyce historiograficznej. Magister Michał Kozłowski w referacie pt. *Uczniowie Haleckiego. Spojrzenie socjologiczne* przedstawił szerokie grono wychowanków Haleckiego z czasów jego pracy na Uniwersytecie Warszawskim przed wojną i na Fordham University po wojnie. Prześledziwszy ich losy, prelegent uznał, że, pomimo dużej grupy magistrów i doktorów wypromowanych przez historyka, Halecki nie stworzył szkoły historycznej. Magister Anna Brzezińska w wystąpieniu pt. *Historiografia francuska wobec Haleckiego*, wykazała, że Francuzi okresu międzywojennego postrzegali polskiego uczonego bardziej jako polityka związanego z Ligą Narodów niż badacza, który uczestniczył w zjazdach historycznych i odczytach naukowych. Referaty: dr hab. Lidii Korczak pt. *Haleckiego i Paszkiewicza spojrzenie na Litwę i Ruś* oraz dr. hab. Jarosława Nikodema pt. *Jadwiga Andegawenka w Oskara Haleckiego koncepcji Europy Środkowo-Wschodniej* poświęcone były analizie pisarstwa historycznego O. Haleckiego. L. Korczak konfrontowała poglądy obydwóch historyków – mistrza i ucznia – na średniowieczną Ruś oraz Litwę. Prelegentka dużo uwagi poświęciła sprecyzowaniu terminów geograficznych, którymi posługiwali się obaj badacze, wykazując, jak dalece miało to wpływ na ich narrację historyczną. J. Nikodem skupił się zaś na analizie ostatniej książki Haleckiego, dotyczącej Jadwigi Andegawenki. Polemizował z poglądem Autora, który uznawał tę władczynię za promotorkę idei Europy Środkowo-Wschodniej.

Interesujące i różnorodne prelekcje wywołały ciekawe polemiki między uczestnikami konferencji. Dyskutowano Haleckiego wizję Rusi oraz jego ideę Europy Środkowo-Wschodniej. Rozpatrywano jego stosunek do polityki oraz formy działalności na arenie międzynarodowej, porównując badacza z innymi historykami tego czasu. Uwagę przyciągnęła prywatna korespondencja uczonego, dająca podstawę do analiz naukowych.

Trzy, coroczne, konferencje wydobły z zapomnienia sylwetkę profesora Oskara Haleckiego, a kolejne tomy artykułów przybliżą jego postać szerszej publiczności. Spotkania specjalistów dotyczyły

różnych aspektów życia i pracy bohatera konferencji. Badacze rekonstruowali światopogląd Haleckiego, jego koncepcje historyczno-polityczne, jak choćby federalizm, analizowali stosunek badacza do innych państw, szczególnie do Rosji. Rozważali recepcję jego poglądów we Francji, na Litwie i Ukrainie oraz w Niemczech. Konfrontowali poglądy Haleckiego z postawami współczesnych mu naukowców, przedstawiali prywatne wątki biograficzne, ukazywali działalność akademicką i aktywność profesora na arenie międzynarodowej. Dzięki obecności prelegentów z zagranicy, słuchacze mogli też spojrzeć na Haleckiego z innej perspektywy. Podsumowujący konferencję mediewista, prof. dr hab. Roman Michałowski, podkreślił woluntarystyczną postawę Oskara Haleckiego wobec przyszłości Europy, którą widział jako kontynent pojednany chrześcijaństwem, podzielonym w średniowieczu na papieżstwo i Bizancjum. Uczony miał też nadzieję, że politycy nadający kształt Europie po I wojnie światowej, odwołają się do tradycji jagiellońskiej, której poświęcił pierwsze swe badania, a wyprowadzane z nich wnioski wykorzystywał jako ekspert delegacji polskiej na Konferencji Pokojowej w Paryżu w 1919 r.

MARTA BIEDRAWA-RACZYŃSKA
UNIwersytet Łódzki*

* Doktorantka w Katedrze Historii Średniowiecznej, Instytut Historii, Wydział Filozoficzno-Historyczny.